

Wie reist, reist naar zich toe
Job Degenaar, reflectie

Klonken de vogelstemmen op het moment dat Buson zijn nachtegalehaiku schreef nu dichtbij of helemaal niet meer? Bedoelt hij dat de zang van nachtegalelen op dit moment een groot muzikaal feest voor zijn juichende gehoor vormt, vergeleken met vroeger, toen hij ze slechts op de achtergrond ervoer? Of zijn ze verdwenen in zijn huidige levensfase, is er weemoed om wat voorbij is? Buson drukt zich nog iets subtieler uit: hij spreekt van 'weerklonken'. Een weerklank komt achteraf, dus later. Voor wie het werk van deze beroemde, wat melancholisch gestemde haiku-dichter kent, is het zonneklaar dat hij wilde zeggen dat de dagen waarop hij die 'bedeesde' (Buson) nachtegalelen van ver in bossen hoorde, tot het verleden behoren. Het kan niet anders of hij betreurt dat en verlangt terug naar die overweldigende ervaring.

Verlangens zijn talloze stippen aan de horizon, die soms fel kunnen oplichten, dan weer verflauwen. Toen ik zes was, wilde ik 'vliegenier' worden. In de zes decennia die daarop volgden, doofde dat verlangen, samen met het woord 'vliegenier', dat door 'piloot' vervangen werd. Destijds had ik geen enkele reële voorstelling van dat beroep. De vereiste technische kennis, de monotonie van dagelijkse vluchten, de eenzaamheid in vreemde hotelkamers en de risico's die bij het vliegen horen, speelden geen enkele rol, waardoor dat vage verlangen juist kon ontstaan. De bron van een toekomstgericht verlangen is immers fantasie die (nog) niet door de realiteit om zeep wordt gebracht. Ik wilde alleen maar vliegen, boven alles en iedereen uitstijgen. Buson daarentegen verlangde naar iets moois wat hij juist heel concreet gekend had.

Foto: Job Degenaar

Op zesjarige leeftijd werd ik ook voor het eerst verliefd. Mijn vlieg-wens verdween naar de achtergrond door deze andere bevoegenheid, een '*opgaan in verbondenheid*'**. Ik verwoordde mijn verliefdheid – ja, toen al – in zuivere jamben maar kreupele zinsbouw:

Yvonne Stolk
geef mij een zoen
en ik jou ook een zoen

Tijdens je levensreis komen zoveel verlangens naar toekomst en verleden voorbij die slechts deels kunnen worden ingewilligd. Busons 'stemmen' brengen mij terug naar mijn vroegste jeugd, de jaren waarin je je verwonderde om al het moois dat je voor het eerst ontdekte en waarvoor je als volwassene zo afgestompt bent geraakt. De kracht van Busons haiku zit in het opnieuw laten beleven van het verloren gegane.

In deze renga verwoorden Rachel van Lier en Simon Buschman het proces van reizen en afscheid nemen, van jezelf of van anderen. Wie reist, laat iets achter: *'Vaak zitten ze zwijgend tegenover/ elkaar/ de reiziger en zijn verleden/ hun blikken ontwijken het liefst de ander**. Het gedicht waaruit deze regels komen, opent met een haast tegengestelde bewering: *'Wie reist, reist naar zich toe'*.

Reizen is een queeste, vooral in je geest, en heeft twee tegengestelde functies met dezelfde uitkomst: 'reizen is jezelf ontlopen' (waarmee je bedoelt: het ontlopen van je dagelijkse leven, dat je afhoudt van de essentie van je bestaan (*'ontloop daarmee/ wekenlang mijzelf'* -Van Lier). Reizen is ook jezelf hervinden, een aanvaarden van de situatie waarin de 'ik' zich bevindt (*'in het dal zilvert een beek/ is er onmiskenbaar, ginds'* -Buschman).

Gevaren die het zicht op verlangens doen verbleken, zullen er altijd zijn. In de renga's in zuidelijke landschappen worden die geïdentificeerd als *'grimmig landschap'* en *'valken'*, natuur-ingrediënten die ook kunnen huizen in je geest. Maar daarnaast zullen er altijd verlangens zijn als die zilver glinsterende beek in dorre streken, die het leven draaglijk maakt en je boven jezelf en je beperkte omstandigheden tilt. Die je doet vliegen door overwinning van de zwaartekracht of door een andere 'overstijgende' ervaring, zoals liefde of vriendschap. En we gaan in dit leven samen tot waar *'het wandelpad (op)houdt'* -Van Lier, zien daar *'de poolster opkomen'*. Tot die tijd vormen we een *'klein dierbaar verbond/ tegen de machtige leegte van het heelal'***². Maar het afscheid komt, inherent aan dit leven: *'tegen de morgen zien wij/ het daglicht ieder elders'* -Buschman.

* Fragment uit de bundel *'Dus dit is zomer'*, Job Degenaar, uitg. Thomas Rap, 1998

** Fragment uit de bundel *'Hertenblues'*, Job Degenaar, uitg. Liverse, 2017